



# Bachelorgradsoppgave

## RESILIENS

- Hvordan jobber utvalgte barnehager med å utvikle resiliens hos barn?

Av Lena Mari Dahl

BLU360

Bachelorgradsoppgave i Førskolelærerutdanning

Lærerutdanning  
Høgskolen i Nord-Trøndelag - 2014



**HINT**

**SAMTYKKE TIL HØGSKOLENS BRUK AV KANDIDAT-,  
BACHELOR- OG MASTEROPPGAVER**

**Forfatter(e):** Lena Mari Dahl

**Norsk tittel:** Resiliens  
- Hvordan jobber utvalgte barnehager med å utvikle resiliens hos barn?

**Engelsk tittel:** Resilience  
-How does specific kindergartens and preschool work to build resilience among children?

**Studieprogram:** Førskolelærer

**Emnekode og navn:** BLU 360



Vi/jeg samtykker i at oppgaven kan publiseres på internett i fulltekst i Brage, HiNTs åpne arkiv



Vår/min oppgave inneholder taushetsbelagte opplysninger og må derfor ikke gjøres tilgjengelig for andre

Kan frigis fra: \_\_\_\_\_

**Dato:** 30. Mai 2014

**Lena Mari Dahl**

---

underskrift

# FORORD

Jeg har skrevet denne oppgaven for å finne ut mer om resiliens, og ikke minst om hvordan enkelte barnehager jobber med dette nye fagbegrepet. Grunnen til at jeg valgte dette temaet, er fordi jeg anser det som svært relevant for alle som skal jobbe med barn (både studenter og yrkesutøvere) å ha kunnskap om resiliens. Dette kan være med å motvirke psykososiale problem, og være med på å utvikle resiliens hos barn, i en tid med mye forandringer og utfordringer.

I og med at resiliens er et relativt nytt faguttrykk, synes jeg det er desto viktigere å ha kunnskap og kompetanse om dette.

Jeg ønsker å takke de ulike barnehagene, pedagogiske lederne, og styrerne, som har hjulpet meg med oppgaven. Vil dessuten rette en stor takk til min veileder for uvurderlig hjelp før og underveis i prosessen. I tillegg vil jeg takke Nathalie og Noah, øvrig familie, venner og medstudenter for støtte, barnevakt og for å ha roet stressnivået underveis. Jeg er dypt takknemlig for alle råd, tips, konstruktiv kritikk og hjelp med denne oppgaven.

Tusen Takk!



*«Man kan aldri fjerne alle risikofaktorer. De er en del av livet!*

*Men man kan beskytte ved å se hvert enkelt barn.*

*Se det unike og fantastiske som alle mennesker, store som små har i seg!»*

Levanger mai, 2014

Lena Mari Dahl

# SAMMENDRAG

Jeg har valgt temaet Resiliens, med problemstillingen;

- *Hvordan jobber utvalgte barnehager med å utvikle resiliens hos barn?*

For å finne ut av denne problemstillingen valgte jeg å bruke et halvstrukturert intervju som metode, en kvalitativ forskningstilnærming. Ved å velge denne intervjumetoden hadde jeg muligheten til å stille oppfølgingsspørsmål og jeg kunne dermed ta stilling til ytringer eller nye spørsmål som dukket opp underveis.

Jeg tok utgangspunkt i to barnehager; en flerkulturell og en barnehage der majoriteten var etnisk norske barn. Jeg brukte ulike norske teoretikere som har skrevet fagbøker, og som har god innsikt i de ulike elementene innenfor resiliens-begrepet. På bakgrunn av dette utformet jeg spørsmål for å sette søkelys på problemstillingen min.

Det jeg fant ut var at barnehagene hadde forskjellig tilnærming, og arbeidet noe ulikt, samtidig som det var noen momenter som gjorde arbeidet likt. Det var flere punkter begge barnehagene la vekt på, slik som foreldresamarbeid, vennskap og kompetanse for å nevne noen. Det var ikke noen tvil om de jobbet daglig med å være en medvirkende faktor til å utvikle resiliens hos barn.

# Innhold

<b>1. INNLEDNING .....</b>	<b>1</b>
1.1. Begrepsavklaring .....	1
1.2. Avgrensning .....	2
1.3. Problemstilling .....	2
1.4. Oppbygging av oppgaven .....	2
<b>2. TEORI .....</b>	<b>3</b>
2.1. Resiliens, risiko og beskyttelsesfaktorer .....	3
2.1.1. Flerkulturelle og flyktningbarn .....	6
2.2. Mestring og mestringsressurser .....	6
2.3. Venner og vennskap .....	7
2.4. Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver, NOU, st.meld.nr.16 og nr.41 .....	8
<b>3. METODIKK .....</b>	<b>9</b>
3.1. Forskningstilnærming .....	9
3.2. Utvalg.....	10
3.3. Type metode .....	10
3.4. Etske betraktninger.....	10
3.5. Analyse.....	11

<b>4.</b>	<b>RESULTAT .....</b>	<b>11</b>
4.1.	Bruk av begrep og foreldresamarbeid.....	11
4.2.	Personalet – Stabilitet og kompetanse.....	13
4.3.	Vennskap og mestring.....	14
<b>5.</b>	<b>DRØFTING.....</b>	<b>14</b>
5.1.	Personalet og foreldresamarbeid.....	15
5.2.	Barn med store risikoer.....	17
5.3.	Den flerkulturelle barnehagen .....	17
5.4.	Mestring, selvtillit og selvfølelse.....	18
5.5.	Tanker, erfaringer og drøfting i forhold til metoder .....	19
<b>6.</b>	<b>KONKLUSJON.....</b>	<b>20</b>
6.1.	Videre forskning og undersøkelser.....	20
<b>7.</b>	<b>LITTERATURLISTE .....</b>	<b>21</b>
<b>8.</b>	<b>VEDLEGG 1 – INTERVJUGUIDE.....</b>	<b>22</b>
8.1.	Intervju med Pedagogisk Leder.....	22
8.2.	Intervju med styrer i flerkulturell barnehage.....	23

ANTALL ORD: 8693

# 1. INNLEDNING

I dag går ca. 90 % av 1-5 åringene i barnehagen. (SSB, 2014). Dette krever mye av personalet og det krever et nært samarbeid med hjemmet og de primære omsorgspersonene. Etter alt å dømme er det større endringer i samfunnet i vår tid, enn det var for 10-15 år siden. Dette kan få store samfunnsmessige konsekvenser hvis man ikke ser hvert enkelt barn, og de ansatte i barnehagen ikke har tilfredsstillende kunnskap og kompetanse om blant annet resiliens, beskyttelse- og risikofaktorer. Dersom man er mer bevisst på resiliens, og man har kompetanse i det å se ulike tegn på ikke adekvat utvikling hos barn, vil barnet sannsynligvis få en tryggere og bedre barndom.

Flere teoretikere har forsket på resiliens de siste fire tiår, men ikke alle har gått nærmere inn på hva man kan gjøre i barnehagen for å utvikle resiliens hos barn, eller for å styrke beskyttelsesfaktorene.

Personalet i barnehagen har ansvar for å se mange ulike barn hver eneste dag. Man skal se potensialet og det unike i samtlige barn, men samtidig se etter tegn på at utviklingen ikke går som den skal, eller om barnet blir utsatt for ulike overgrep eller har andre utfordringer.

## 1.1. Begrepsavklaring

I senere tid har begrepet resiliens blitt fremhevet som et nytt faguttrykk i barnehagesammenheng. Selve begrepet resiliens er ikke så kjent, men ved å bruke begrepet «løvetannbarn» kan flere relatere til resiliens. Jeg har ikke valgt å bruke begrepet løvetannbarn, da jeg føler dette er et begrep som ikke yter rettferdighet til barna.

Begrepet Resiliens er direkte oversatt fra det engelske ordet «*Resilience*» som i utgangspunktet betyr «spenst» eller «sprett». (Borge, 2010:13). Dette blir en noe ukorrekt oversettelse, da man kan tro at uansett hvilke påkjenninger som dukker opp på livets vei hos et menneske, så vil man sprette tilbake til opprinnelsesformen, noe som ikke er helt presist. Resiliens kan best beskrives som en prosess, som går på barnet selv, familien, og omgivelsene i forhold til både risiko- og beskyttelsesfaktorer.

Når det kommer til flerkulturelle og flerspråklige, mener jeg barn som har flere språk hjemme, og/eller kommer fra flere kulturer.

I teori delen min har jeg valgt å bruke tre grupper under hvilke ulike risiko- og beskyttelsesfaktorer som finnes innenfor resiliens. Dette er barnet selv, familien, og omgivelsene. Øyvind Kvello bruker begrepet «Mikrosystemene utenfor kjernefamilien» om den siste gruppen, men jeg har valgt å bruke kun omgivelsene.

Når det kommer til uttrykket fagpersonell, så mener jeg PPT, helsesøster, BUP, barnevern og lignende. Dette er fagpersoner som jobber med tiltak rettet opp mot ulike utfordringer et barn kan møte.

## **1.2. Avgrensning**

I oppgaven min har jeg valgt å avgrense i forhold til problemstillingen. Dette gjelder fortrinnsvis kjønnsforskjeller og flerkulturelle barn. Når det gjelder kjønnsforskjeller, er det stor forskjell på gutter og jenter i resiliens-forskning. (Emmy Werner sin studie beskrevet i *Social Development* av Schaffer, 1999:375-376). Samtidig synes jeg det er viktig å være klar over at man bør ha ulike tilnærminger til gutter og jenter, og at den samme forskningen viser at unge gutter er mer utsatt psykososiale utfordringer av forskjellig art. Jeg har også valgt å avgrense når det kommer til flerspråklige barnehager, flyktningbarn og barnehager med minoritetsspråklige barn. Jeg har skrevet noe om dette, men det er ikke hovedfokuset i bacheloren min, til tross for at jeg har valgt en flerspråklig barnehage som intervjuobjekt.

## **1.3. Problemstilling**

Jeg mener at ved å jobbe med å være en medvirkende faktor til å utvikle resiliens hos barna i barnehagen og at samtlige ansatte har grunnleggende kunnskaper om beskyttelsesfaktorer og risikofaktorer, er det nærliggende å tro at barna vil være bedre rustet til å håndtere de ulike utfordringene som dukker opp på livets vei. Jeg ønsker derfor å undersøke i to ulike barnehager for å se hvordan de jobber konkret med resiliens, beskyttelse- og risikofaktorer.

Min problemstilling er derfor som følger:

**«Hvordan jobber utvalgte barnehager med å utvikle resiliens hos barn?»**

I tillegg har jeg med meg en del underspørsmål, for å sette lys på problemstillingen. Dette går på foreldresamarbeid, personalkompetanse, og kunnskapen om begrepene og faguttrykkene i de ulike barnehagene.

## **1.4. Oppbygging av oppgaven**

Jeg har valgt å dele opp oppgaven i ulike kapitler og underkapitler. Jeg legger mest vekt på hva resiliens er, ulike risiko og beskyttelsesfaktorer, dette til tross for at det ikke er definisjonen av de ulike begrepene som skal stå i fokus, men derimot arbeidsmåtene og metodene til de ulike barnehagene. Jeg har valgt å bruke flere norske teoretikere og forfattere innenfor resiliens. I metodekapitlet beskriver jeg hvilke forskningstilnærming jeg har brukt, hvilke barnehager som ble valgt ut og hvorfor, forskningsmetode, etiske betraktninger, og tilslutt hvordan jeg har utført analysen av dataene jeg har brukt. Dette kalles forskningsmetoder etc. til tross for at dette er



studentundersøkelser. Til slutt har jeg resultatene av undersøkelsene i barnehagene, før jeg avslutter med drøfting i henhold til teorikapitlet og konklusjon.

## 2. TEORI

Jeg har hatt hovedfokus på en bok av Anne Inger Holmen Borge (*Resiliens - Risiko og sunn utvikling-2010*). Har også brukt en del teori fra Øyvind Kvello (*Barn i Risiko – Skadelige omsorgssituasjoner-2011*), Liv Vedeler (*Sosial mestring i barnegrupper-2007*), og May Britt Drugli (*Barn som vekker bekymring-2008*). I tillegg har jeg valgt litteratur om flerspråklige barnehager, samt NOU-Til barnas beste, Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, og Stortingsmelding nr.16 og nr. 41.

Jeg har valgt å dele opp dette teorikapitlet i ulike underpunkt for å belyse temaet i forhold til de ulike spørsmålene jeg ønsket å få svar på i intervjuene. Dette går innledningsvis på resiliens, ulike risiko- og beskyttelsesfaktorer som man kan finne hos barn/familier i barnehagen, derunder flerkulturelle og flyktningbarn, og deretter mestring, venner og vennskap, og tilslutt Rammeplanen for barnehager, NOU, og st.meld. 16 og 41.

### 2.1. Resiliens, risiko og beskyttelsesfaktorer

Risikofaktorer er ulike typer påkjenninger, og beskyttelsesfaktorer er omstendigheter eller miljøet rundt og/eller noe i barnet selv, slik som for eksempel arv, genetikk, eller personligheten til barnet. Borge (2010) og Kvello (2011) deler risikofaktorer i 3 ulike kategorier; Barnet selv; Familiebasert risiko, og omgivelsene.

Individuell risiko går på barnet selv. Dette kan være rus/vold i svangerskapet, eller medfødte problemer. Hvis barnet har en annen status, slik som barnevernsbarn, flyktning, asylmottaker, eller er et offer for overgrep, vil dette være risikoer som går på barnet som individ. (Borge, 2010:54).

Kvello nevner at dersom barnet er hyperaktiv og impulsiv (slik som f.eks. ADHD, eller ADD), eller at barnet er sky og utrygg er dette risikofaktorer knyttet til barnet selv. I tillegg er det punkter som går på om barnet ikke klarer å etablere tilfredsstillende vennskap, blir mobbet, eller mister foreldre eller søsken i dødsfall, spesielt selvmord. (Kvello, 2011:168-169).

Familiebasert og risikoer knyttet til kjernefamilien kan være psykisk problemer hos foreldrene, rus, alkoholmisbruk, høyt konfliktnivå blant foreldrene eller i familien/slekten, mangelfull evne til grensesetting og utilfredsstillende oppdragelse, omsorgssvikt, eller mishandling, flytting flere ganger før barnet har blitt myndig, noe som innebærer å bryte opp vennskap, hjemsted, og bytte av barnehage/skole. I tillegg kan hyppig eller langvarige separasjoner fra mor være en risiko (Borge, 2010:55, og Kvello, 2011:168-169). Dette handler om familiekonteksten. Hvordan foreldrene er,

hvilke ferdigheter foreldrene har i forhold til å oppdra barnet, relasjonen mellom foreldrene, temperamentet deres og hvilken oppdragelse foreldrene selv har hatt i egen barndom.

Den siste gruppen med risikoer er omgivelsene. Dette kan i følge Borge (2010) for eksempel være ulike typer katastrofer, som igjen deles inn i to kategorier; Menneskeskapte katastrofer og naturskapte katastrofer. I den første kategorien menes katastrofer som mennesket selv har utført, f.eks.; terrorangrep, vold, skyte episoder eller spredning av radioaktivt avfall som kommer etter menneskeskapte ulykker fra atomkraftverk. For eksempel utslippene fra Tsjernobyl og Nagasaki i august 1945, og Fukushima våren 2011. Dette er katastrofer som mennesker selv har forvoldt. I tillegg har vi naturskapte katastrofer som går på f.eks. ekstremvær, slik som storm, tornadoer, tyfoner, snøskred, flom, skogbrann, jordskjelv og vulkanutbrudd. Dette er katastrofer som vær, vind og jorda selv har kreert. (Borge, 2010:56).

Øyvind Kvello (2011) har i tillegg et punkt under omgivelsene som går på sykefravær og stabilitet hos personale i barnehage/skole. Ved mye vikarer, og/eller utskiftninger, samt lite tilrettelagt struktur eller rutiner i hverdagen, og dårlig kommunikasjon eller tilknytting mellom voksne og barn er dette også risikofaktorer. (Kvello, 2011: 168).

Beskyttelsesfaktorer kan også deles i tre ulike grupper, barnet selv, familien og omgivelsene. I følge Borge (2010) kan ulike beskyttelsesfaktorer ved barnet selv være kreativitet, humor, intelligens, og gode kognitive evner. (Borge, 2010: 18,79,99). Kvello (2011) påpeker dessuten at beskyttelsesfaktorer ved barnet kan være aldersadekvat utvikling (kognitiv, språklig, sosial, emosjonell, atferd, moral og motorikk), i tillegg til hobbyer og interesser som barnet føler mestring i, og får bekreftelse på at han/hun er god i. (Kvello, 2011:169).

Familiebaserte beskyttelsesfaktorer kan være foreldre med god utdanning eller som er i jobb, og som er tilstede for barnet som trygge og omsorgsfulle voksne. I tillegg kan et godt og nært forhold med psykisk friske søsken være en beskyttende faktor. (Kvello, 2011:169-170).

Når det kommer til foreldre og oppdragelse, så er samspillet og relasjonene mellom foreldre og barn en avgjørende faktor for hvordan barnet takler ulike risikoer. Samspillsvansker slik som for lite omsorg og engasjement, foreldre som er usikre på sin egen rolle, og lite ros og anerkjennelse av barnet, kan svekke selvbildet og barnets tro på seg selv. Dette kan i ytterste konsekvens gjøre eventuelle risikoer vanskeligere å håndtere for barnet, og svekke resiliensprosessen. (Borge, 2010:62).

Den siste gruppen av beskyttelsesfaktorer går på samfunnet og omgivelsene. Ved disharmoni innad i familien kan en voksen utenfor være en sterk beskyttelsesfaktor for barn. Øyvind Kvello påpeker dessuten i sin sjekklister om beskyttelsesfaktorer:

Enighet om de grunnleggende verdiene i oppdragelsen av barnet mellom de som er aktive i omsorgen for barnet (for eksempel foreldre, besteforeldre, barnehage) og en barnehage eller skole preget av inkludering av barnemangfoldet, gode relasjoner mellom de ansatte og barna, en klar struktur og god kontakt mellom barnehage/skole og hjemmet (Kvello, 2011:169).

Man kan dermed si det slik at foreldrenes oppdragelse, interesse i og for barnet, og barnets kompetanse er de to viktigste beskyttelsesfaktorene, i tillegg til godt samarbeid mellom barnehage/skole og foreldre.

I forhold til Kvello sine sjekklister og punkter er det viktig å ta hensyn til at hvert enkelt barn må sees på som unikt og at barnet ikke nødvendigvis passer inn i ulike sjekklister, men de ulike punktene kan belyse områder ved barnet som bør undersøkes nærmere. (Drugli, 2008:22).

I følge Borge (2010:55) er det dessuten viktig å se på miljøet og de kulturelle forutsetningene rundt et barn for å skjønne sammenhengen mellom risiko og resiliens. Hun sier dessuten at ved å speile seg i foreldrenes reaksjoner skaper barna sitt eget miljø.

For å utvikle resiliens og motstandskraft er man nødt til å møte motstand og risiko. Men samtidig så kommer dette helt an på graden av risiko, hvor ofte og hvor mye. Ved kritisk risiko (slik som plutselig dødsfall hos foreldre eller søsken) kan barnet bli lammet, og resiliensprosessen kan gå saktere. Samtidig så har det mye å si om barnet er gutt eller jente, hvilken alder barnet er i, og hvilke erfaringer barnet har fra tidligere, og hvile prosesser og mestringsstrategier som utløses i hvert enkelt barn. (Borge, 2010:60).

Risiko fører ikke alltid til problemer. Under stor risiko og stressende omgivelser utvikler noen barn psykiske problem og lidelser, mens andre snur utviklingen i positive retninger og gjør negative spådommer til skamme. Samtidig kan selv minimal risiko i noen tilfeller være nok til å skape problemer for enkelte barn (Borge, 2010:60).

Barnehage og skole kan fungere som beskyttelsesfaktorer, eller i noen tilfeller øke den relative utviklingsrisikoen for barn. Grunnen til det er hvis et barn knytter seg positivt til barnehage eller

skole, kan barnet på denne måten sikres en positiv utvikling. Hvis barnet derimot ikke knytter seg til skole/barnehage, kan det i verste tilfelle føre til negativ utvikling hos barnet. (Drugli 2008:22).

Drugli (2008:23) fremhever at å karakterisere et barn som i faresonen/har for mange risikofaktorer i forhold til antall beskyttelsesfaktorer, ikke trenger å være enkelt. Det kan oppstå uenigheter mellom barnehage/skole og hjem, og ulike fagpersonell og foreldre kan vurdere barnet ulikt. Det er derfor viktig med godt samarbeid, slik at man sammen kan gjøre det som er best for barnet.

### **2.1.1. Flerkulturelle og flyktningbarn**

Det er i de siste årene blitt mer vanlig med flerkulturelle og flyktningbarn i barnehagen, og noen av personalet kan bli usikre, da de ikke er klar over hva dette innebærer for de barna som kommer i barnehagen. Kunnskap om forskning, risiko- og beskyttelsesfaktorer kan dermed være viktig. (Borge, 2010:27). I og med at man oftere får flerspråklige og flyktningbarn i barnehagen, med de utfordringer dette kan gi i forhold til kommunikasjon, er det viktig at barnehagen er klar over de ulike risikoene et barn kan være utsatt for i for eksempel katastrofeområder, og hvilke beskyttelsesfaktorer og tiltak som kan være nødvendig å igangsette.

Gjervan, Andersen og Bleka (2012) fastslår dessuten at det i en barnegruppe kan være et mangfold av barn med ulik bakgrunn, språk, religion, kultur og interesser. Det er derfor viktig at personalet tar hensyn til dette, har kunnskap om ulike kulturer, språk og religioner, og tilrettelegger opplegg som kan passe for alle i barnegruppen. Å vise aksept og respekt for forskjeller og likheter kan trygge barna som har ulike bakgrunn. (Gjervan, Andersen og Bleka, 2012:34).

Ved å ha en åpent og inkluderende miljø, kan barnehagen bli en møteplass for ulike foreldre. De kan på denne måten bli kjent på en annen måte, og utveksle livserfaringer og ulike opplevelser som kan bygge relasjoner og nye vennskap. (Gjervan, Andersen og Bleka, 2012:116).

## **2.2. Mestring og mestringsressurser**

Borge (2010) skriver at mestring (eng: « *coping*») er et populært begrep, som ofte brukes i forbindelse med resiliens. Man kan ikke bruke disse synkront om hverandre, da resiliens handler om ulike prosesser i forhold til risiko- og beskyttelsesfaktorer, mens mestring er mer basert på læring. (Borge, 2010:16). Vedeler (2007) påpeker dessuten at:

Mestring handler for det første om en prosess med vedvarende interaksjoner mellom det enkelte individ og miljøet. For det andre handler det som nevnt hvordan man takler problemene, og ikke om å være «mester» Man er klar over at ikke hvert problem kan

mestres. Men selv om man ikke mestrer det i betydningen å være «mester», kan man lære å leve med vanskelighetene slik at det ikke forblir et hovedproblem i ens daglige liv. (Vedeler, 2007:22).

Mestring, og mestringsressurser er viktige for å opprettholde balansen og tryggheten hos et barn. I følge Vedeler (2007) kan man i mange barnehagen observere barn med ulikt lynne, der barn med stor tålmodighet klarer å motstå utstøting fra andre, mens andre barn gir opp og ikke vil prøve igjen. Ved å kartlegge mestringsressurser og mestringsstrategiene hos hvert barn, i hele barnegruppen, og miljøet rundt, kan man arbeide med inkludering i barnehagen. (Vedeler, 2007:23).

I *Utviklingspsykologi i praksis*, kapittel 3 skriver Kloep og Hendry (2003) om overganger, utfordringer, ressurser og risiko. Her skriver de at stort sett alle mennesker blir født med noenlunde samme ressurser. Disse ressursene skal hjelpe dem med å takle ulike utfordringer, og bli voksne mennesker. Men disse ressursene forandrer seg og endres hele tiden, i likhet med beskyttelsesfaktorer. Ulike biologiske ressurser kan også sammenlignes med barnets individuelle faktorer og karakteristika slik som beskrevet under risiko- og beskyttelsesfaktorer tidligere i denne oppgaven. De ulike biologiske ressursene kan i følge Kloep og Hendry (2003) være medfødte egenskaper i forhold til genetisk begavelse, kroppsfasong, personlige egenskaper, og generelt genetiske ressurser. «*Etter hvert som livet går, vil disse biologiske anleggene interagere stadig sterkere med tillært atferd og sosiale omgivelser og dermed forandrer anleggene seg*» (Kloep og Hendry, 2003:66). Ved å kommunisere og samhandle med mennesker i barndommen og voksen alder, vil man forandre seg, da mennesket er i stadig endring, mens enkelte karakteristika vedvarer. Dette forklarer også Kloep og Hendry ved at «*Biologiske og sosiostrukturelle variabler samvirker for eksempel med tillærte ferdigheter, og til sammen utgjør de grunnlaget for selvstrekkeligheten, som i sin tur fremmer læringen av nye ferdigheter*» (Kloep og Hendry, 2003:70). Man kan dermed si at oppvekst og ulike erfaringer gjennom livet kan bygge og utvikle ferdigheter og styrke mennesket.

Borge (2010) fremhever dessuten ved tidlig innsats og gjennom ulike tiltak kan man øke selvtilliten hos barnet. Det å ha god selvtillit og selvfølelse kan beskytte mot stress og utfordringer. Barn som ikke føler mestring eller har god selvtillit og/eller selvfølelse er mer sårbare for ulike risikoer og påkjenninger. (Borge, 2010:66).

### **2.3. Venner og vennskap**

Vennskap er viktig allerede fra spedbarnsalder, og Borge (2010) skriver at venner er viktig for barn for å utvikle sosial aldersadekvat kompetanse. Hvis man er isolert fra omverden vil man ikke kunne

oppnå sosial kompetanse, da man ikke har noen å lære av og med. Ved at barn utvikler gode vennskap vil de kunne lære seg empati og sympati. (Borge, 2010:102).

## **2.4. Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver, NOU, st.meld.nr.16 og nr.41**

Rammeplanen for Barnehagens innhold og oppgaver legger vekt på mye av det som er essensielt for å forebygge psykososiale problem, og utvikle resiliens hos barn. Barnehagen skal være en trygg base for barnet utenfor hjemmet. I rammeplanen er barnehageloven nedfelt, og her står blant annet: *«Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnets grunnleggende behov for omsorg og lek, fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling.»* (Barnehageloven § 1. Formål, 1.ledd, i Kunnskapsdepartementet, 2011:7). Dette handler om foreldresamarbeid, og er en del av formålsparagrafen i barnehagen, og går på respekt mellom alle parter i et barnehageforeldresamarbeid.

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenn barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering. (Barnehageloven § 1. Formål, 3.ledd, i Kunnskapsdepartementet, 2011:7).

Barnehagen skal altså se på barnet, og vise og gi respekt. Personalet skal være tillitsskapende, og de skal tilrettelegge for at barn skal kunne få venner, og føle at man er i et fellesskap med ulike barn og voksne. I tillegg skal barnehagen fremme demokrati, altså barns medvirkning, og at alle barn skal bli sett og hørt, men samtidig lære seg å respektere at andre kan ha ulike meninger enn seg selv.

I tillegg har Barnehageloven § 2 implisitt spesifisert hvordan man kan jobbe med flerkulturelle, og med å la barnet få oppleve mestring sammen med de andre i barnegruppa, og eller i barnehagen generelt. *«Barnehagen skal formidle verdier og kultur, gi rom for barns egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap.»* (Barnehageloven § 2 Barnehagens innhold, 4.ledd, i Kunnskapsdepartementet, 2011:34).

I NOU (2012), *«Til Barnas Beste»* utgitt av kunnskapsdepartementet, står det blant annet: *«et godt barnehagetilbud generelt vil redusere risikoen for stressreaksjoner i barnegruppen.»* (NOU, 2012:64). I tillegg står det i stortingsmelding 41; *Kvalitet i barnehagen*: *«Et barnehagetilbud av høy kvalitet kan bidra til sosial utjevning, tidlig innsats og livslang læring.»* (St.meld.nr. 41, 2008-2009:5). Ved at barnehagen er opptatt av kvalitet, og sikrer gode rutiner og arbeidsmåter vil man kunne utjevne

forskjeller som opptrer i barnehagen. Videre står det i Stortingsmelding nr. 16; «...Og ingen sto igjen... -tidlig innsats» at «Gode barnehager med kvalifisert personale er en forutsetning for at barnehagen kan være en arena for sosial utjevning.» (St.meld. 16, 2006-2007:65).

Dette går på hvordan barnehagen kan bygge resiliens, som mest av alt fokuserer på det formelle i barnehagen, men også på personalkompetanse og det å se barnet. I stortingsmelding 41 (2008-2009) om *Kvalitet i barnehagen* er det dessuten nedskrevet «Tidlig og god hjelp til barn som av ulike grunner trenger ekstra oppfølging, kan bidra til å forebygge senere vansker og sosial ulikhet. Alle barn må få like muligheter.»(St. meld. 41, 2008-2009:5). Dette kan man se opp mot at barn med ulike risikofaktorer skal bli sett, og at barnehagen skal jobbe med flere av beskyttelsesfaktorene, og dermed tidlig innsats for forebygging av psykososiale problem, og være med å utvikle resiliens hos barn. Videre i stortingsmelding 16, står det; «Barnehagen er den viktigste forebyggende og sosialt utjevne arenaen for barn i førskolealder som av ulike årsaker har behov for ekstra hjelp i denne utviklingen.» (St. meld. 16, 2006-2007:44). I og med at så mange som 90 % av barn i Norge går i barnehage i dag, er barnehagen en arena for å utjevne forskjeller og oppdage problemer tidlig, samt at barna får økt sin sosiale kompetanse, og fortrinnsvis jevne ulikhetene mellom barna.

### **3. METODIKK**

Det finnes tre ulike forskningstilnæringer; Kvantitativ forskning, kvalitativ forskning og metodetriangulering. Kvantitativ forskning kan innebære diagram, statistikk og tall, her ønsker man å undersøke eller forske hos en stor gruppe. Man kan komme med hypoteser, som bekreftes eller avkreftes i oppsummeringen. Man kan også velge å bruke spørreskjema, for å nå ut til fler med ulike type spørsmål, og man får et statistisk svar. Den kvalitative forskningen går ikke på målbare ting, men derimot på ord, tekster og meningsutvekslinger, og innebærer bruk av data fra få personer.

Metodetriangulering handler om å bruke begge metodene, altså bruke både kvalitativ og kvantitativ metode. På bakgrunn av dette, er min undersøkelse kvalitativ forskning. Dette er på grunn av at jeg velger intervju med få personer, og at jeg ikke baserer meg på målbar eller konkrete fakta, men på meningsutvekslinger, teori og forskning.

#### **3.1. Forskningstilnærming**

Min oppgave er nærmere konstruktivismen enn positivismen. Positivismen handler om at det finnes en objektiv sannhet om verden, og at forskere kan komme frem til samme resultat. Konstruktivismen går ut på at sannheten er subjektiv, og noe som vi mennesker selv konstruerer og kan tolke forskjellig.

Jeg anser denne oppgaven innenfor pragmatismen på grunn av at jeg ikke skriver utelukkende positivistisk eller konstruktivistisk. Pragmatisme handler om å forene begge tilnærmingene. «En

*pragmatisk tilnærming vil tilsi at begge typer tilnærminger er like gode, men at de egner seg til å avdekke ulike sider ved virkeligheten» (Postholm, Jacobsen 2013:29).*

### **3.2. Utvalg**

Når det kommer til barnehagene jeg har valgt å undersøke i, valgte jeg to barnehager jeg har kjennskap til; en barnehage med flerspråklige barn og en barnehage der majoriteten var kun etnisk norske barn. Grunnen til dette var for å se om det var noen forskjeller eller likheter i de ulike barnehagene.

### **3.3. Type metode**

Jeg har sett det mest ideelt å bruke intervju til en pedagogisk leder og en styrer i forbindelse med denne oppgaven. Grunnen til at jeg valgte pedagogisk leder var fordi jeg viste på forhånd at hun hadde noen barn som av forskjellige grunner hadde opplevd store omveltninger i livet, og var utsatt for en rekke kritiske risikofaktorer. Den andre barnehagen ble valgt på bakgrunn at styreren hadde omfattende kunnskap og kompetanse om de ulike begrepene, og på grunn av at de jobbet nøye med dette i barnehagehverdagen. Grunnen til at jeg valgte intervju var på grunn av omfanget, men også fordi jeg ønsket svar fra de som hadde mest kompetanse og kunnskap om det pedagogiske opplegget i barnehagen.

Intervjumetoden jeg har brukt er et halvstrukturert intervjuet. (Postholm, Jacobsen, 2011:75). Grunnen til at jeg valgte denne intervjumetoden er fordi jeg ønsket å ha spørsmål nedskrevet på forhånd, samtidig som vi kunne ta opp relevante temaer eller spørsmål som dukket opp underveis. Jeg ønsket å kunne komme med oppfølgingsspørsmål, og be intervjuobjektene greie ut om det jeg fant relevant og interessant for problemstillingen min. Ved å bruke denne intervjumetoden ble det en åpen og induktiv tilnærming, og ikke en lukket og deduktiv intervju som jeg kunne fått ved å velge et strukturert intervju, der man ikke stiller spørsmål utenom det som er fastsatt på forhånd. (Postholm, Jacobsen, 2011:75). Jeg tok opp intervjuene med lydopptak, og transkriberte etterpå, i tillegg til at jeg noterte relevant informasjon underveis som var nært knyttet opp mot problemstillingen min. I og med at jeg har valgt intervju som metode, vil tolkningen min være forskjellig fra en annens ståsted og ikke enerådende som sannhet. Spørsmålene er å finne på kapittel 8, Vedlegg 1: 8.1 og 8.2.

### **3.4. Etske betraktninger**

Når det kommer til det etiske, så jeg det ikke som etisk forsvarlig å bruke barneintervju og foreldreintervju på et såpass sårt tema med tanke på risikofaktorer, og ulike utfordringer enten hos



barnet selv, eller i hjemmemiljøet. Jeg har dessuten valgt og ikke å legge ved transkriberingen av intervjuene, da noen av svarene inneholder taushetsbelagte opplysninger. Alt er anonymisert, slik at det ikke er noe som skal kunne linkes til det enkelte barn.

### **3.5. Analyse**

Jeg har valgt å analysere intervjuene en etter en, ved først å transkribere samtalene, for deretter markerer ord eller begrep som ble gjentatte flere ganger i løpet av intervjuene. Jeg sammenlignet deretter disse, og det er dette som kommer frem i resultatkapitlet. Jeg stilte stort sett de samme spørsmålene til begge intervjuobjektene mine, men valgte etter runde en, å omformulere noen av spørsmålene, og endret på rekkefølgen til noen av spørsmålene i intervjurunde to.

Transkriberingene er ikke vedlagt av etiske hensyn. Jeg har likevel valgt å sitere noe av det intervjuobjektene sa under samtalene for å belyse eller fremheve enkelte områder i resultat- og drøftingskapitlet. Dette er sitat som ikke går på bekostning av anonymiseringen. I resultatkapitlet skriver jeg om det som ble mest fremhevet i intervjuene i form av tema, ulike begrep og faguttrykk.

## **4. RESULTAT**

I dette resultatkapitlet legger jeg frem temaene som ble oftest nevnt i intervjuene. Begge intervjuobjektene hadde tilnærmet samme utdanning, men styrer hadde noe mer videreutdanning. Da fler av temaene og svarene gikk over i hverandre, er ikke resultatkapitlet kronologisk i forhold til intervju spørsmålene, men er skrevet i forhold til hva som virket mest relevant for problemstillingen, og hva barnehagene la mest vekt på.

Jeg velger å kalle den flerkulturelle barnehagen Barnehage A, og den etnisk norske barnehagen Barnehage B.

### **4.1. Bruk av begrep og foreldresamarbeid**

Barnehage A jobbet mye med begrepene resiliens, beskyttelse- og risikofaktorer i personalgruppa. De hadde hatt mye hospitering av barnevernspedagoger, og var dermed oppdatert på ny forskning og hadde en del ny og oppdatert kunnskap og kompetanse om dette temaet. Det de la mest vekt på, var å avdekke risikofaktorer, til og med hos ressurssterke familier. Dette fordi at selv om *«enkelte barn har få risikofaktorer, så kan en eneste risiko velte lasset»* (Styrer, intervju: mars, 2014), da det ikke alltid er de ressurssterke familiene som har flest beskyttelsesfaktorer.

Barnehagen brukte begrepene risiko- og beskyttelsesfaktorer i samtaler med foreldre for å forklare hvorfor det var viktig med eksempelvis riktig sko og klær til de ulike årstidene, hygiene hos barn med tanke på vasking og klesskift, eller hvordan skilsmisse/seperasjon, flytting eller bytte av barnehage/skole kan påvirke barna.

Barnehage B brukte ikke de ulike begrepene i dagligtale. Men pedagogisk leder sa at de var bevisst på begrepene, i forhold til om et barn for eksempel hadde perioder der han/hun var mer utfordrende eller viste tegn på at hun/han ikke hadde det bra, var sliten og lignende. Da snakket de med foreldrene for å avdekke om det hadde skjedd noe på hjemmefronten eller i omgivelsene rundt barnet som barnehagen burde vite. Da kunne det komme frem at det hadde vært et dødsfall, krangel med foreldre eller søsken, flytting, eller andre situasjoner og hendelser som kunne gjøre barnet for eksempel mer sliten og uopplagt enn vanlig. Da samarbeidet de med hjemmet for å trygge barnet, og for hjelpe han/henne å håndtere det som foregikk på hjemmebane. De var dessuten påpasselig med å snakke med foreldrene på et annet rom hvis det var noe barnehagen ønsket å ta opp med foreldrene som barnet ikke burde høre.

Barnehage A stilte strenge krav med tidsfrister til foreldrene i forhold til utstyr barna trengte i barnehagen. Det å måtte låne klær eller utstyr av barnehagen kunne være nedverdiggende for enkelte av barna, og derfor ble foreldrene bedt om å ha det barnet trengte tilstede i barnehagen. De stilte også krav i forhold til hygiene, omsorg og lignende. De tok ting raskt opp med foreldrene, og henviste til PPT eller meldte til barnevern ved mistanke om noe. De igangsatte tiltak hurtig, og fulgte en tiltaksplan som kommunen har utarbeidet. Denne barnehagen hadde dessuten samtaler med flerkulturelle foreldre angående norsk lov, barns medvirkning, FNs barnekonvensjon og lignende, slik at foreldrene var klar over at selv om de var i et nytt land, er det norske regler og lover som gjelder, til og med i barnehagen. Styresen var nøye med å fremheve at barnehagen hadde visse retningslinjer og forpliktelser, og at de var der for barna. Samtidig så anerkjente de ulikhetene, og tilrettela for ulike måter å lære om de ulike kulturene og landene med, for eksempel ved samlingsstunder.

Hvis foreldrene og barnehagen hadde språklige utfordringer, brukte de tolk. Og ved utfordrende problemstillinger brukte de utelukkende telefontolk, slik at anonymiteten ble ivaretatt hos alle parter.

Barnehage A hadde startsamtale der de spurte om det var rus, vold, eller psykiske lidelser i familien, eller om barnet hadde sett/opplevd slikt. Barnehagen sa dessuten at ved å sette denne problematikken på dagsorden, ble foreldrene klar over at barnehagen er obs på disse vanskelige temaene. På denne måten kan det være enklere å snakke om, og erkjenne eller innrømme eventuelle problemer, når man har fått et godt foreldresamarbeid.

Barnehage B la stor vekt på godt foreldresamarbeid. Dette var kjernen i barnehagevirksomheten, og de la dette i grunn i de første samtalene, som først og fremst handlet om å bli kjent. De snakket om

løst og fast, men barnehagen spurte ikke om mulige risikofaktorer hos barnet eller familien slik som sykdom, rus, vold eller lignende før alle parter hadde blitt godt kjent. De hadde stor respekt for foreldrene, og var påpasselig med å ha en god tone, ikke bare på foreldresamtaler, foreldremøter og lignende, men også ved henting og levering eller hvis de traff foreldrene utenfor barnehagen.

## **4.2. Personalet – Stabilitet og kompetanse**

Barnehage B hadde noen barn som har vært utsatt for store påkjenninger, og store kritiske risikofaktorer. Til tross for dette hadde barna flere beskyttelsesfaktorer. Familiene var sammensveiset, de hadde store nettverk og foreldrene søkte råd hos barnehagen ved eventuelle spørsmål. Barnehagen jobbet svært bevisst med dette, spesielt med tanke på de aktuelle barna. Pedagogisk leder hadde lest seg opp på teori, og snakket med fagpersonell i forhold til hvordan de kunne arbeide med dette i hverdagen. Personalet snakket om alt som var relevant i forhold til ulike barn, fortrinnsvis på avdelingsmøter som de gjennomførte en gang i uka. Alle i personalet var involverte i hvordan det pedagogiske arbeidet skulle drives fremover, selv om det var pedagogisk leder som hadde det siste og avgjørende ordet.

Hos barnehage A, var også hele personalet med på alt av barnehagens virke. Hvis en ufaglært assistent hadde mistanke om noe ved et barns velferd, var det assistentens jobb å følge opp dette. De snakket åpent om alt på barnehagen, da de mente åpenhet og ærlighet er svært viktig. I og med at alle i personalgruppa er underlagt taushetsplikt så mente de at man bør kunne snakke om det som bekymrer dem, luften tanker, gråte sammen, reflektere og få et bedre arbeidsmiljø. De delte all kunnskap med hverandre, og ledere og assistenter jobbet på samme nivå, og var likeverdige i forhold til både barn, ulike tiltak, med mere.

Til tross for at de hadde flerkulturelle familier i barnehagen, var det ikke per dags dato oppdaget store kritiske risikofaktorer hos de flerkulturelle barna. Men hvis de avdekket noe, eller barnet ytret noe tok de dette på alvor, og tok det opp med foreldre og eventuelle andre fagpersoner.

Barnehage A vektla stabilt personale, og brukte fortrinnsvis samme vikarer hver gang ved sykdom hos de faste ansatte. Styrer sier at dette skaper trygge rammer og forutsigbarhet hos barna. Barnehage B syntes også det er viktig stabilt personale. Men pedagogisk leder synes voksentettheten burde vært større, ikke bare i denne barnehagen, men i barnehager generelt. Det å ha nok voksne kan være krevende, og ved å bruke vikarer som var ukjente med barna kunne det bli ustabil i barnegruppa, og barna kunne bli stresset. «*Ved at vi har en stabil personalgruppe, og det er nok voksentetthet er dette uten tvil en stor trygghet for barna.*» (pedagogisk leder, intervju: mars 2014).

Styrer fremhevet erfaring som like viktig som teoretisk kompetanse og kunnskap. Begge barnehagene var enige om at man aldri kan få nok kunnskap om temaet, eller om ulike typer omsorgssvikt, eller hvordan man kan hjelpe barn i barnehagen. Styrer sa: «*Jeg føler jeg har en del kompetanse på området, selv om det fremdeles er barn vi dessverre ikke oppdager. Men vi ser mange fler nå enn før!*» (Styrer, intervju: mars 2014). Pedagogisk leder ønsket at alle barnehager skulle ha kompetanseheving jevnlig, da det er så mye ny forskning og teori som kommer med jevne mellomrom, at ved ikke å holde seg oppdatert kan man miste viktig kunnskap, som kan gå på bekostning av barna.

### **4.3. Vennskap og mestring**

Barnehage A fokuserte på vennskap, og hadde sammenkomst fast en gang i måneden, der de inviterte alle familiene i barnehagen. De møttes på lekeplassen utenfor barnehagen, der familiene hadde med seg mat, og de ble kjent med hverandre utenfor barnehagens åpningstid, noe som skapte større nettverk for de familiene som ikke hadde familie og venner rundt seg.

Barnehage B holder til på et lite sted, hvor de fleste kjenner hverandre og det ble dermed til at de fleste barna var hos hverandre på fritiden, og de møttes ved ulike sammenkomster eller arrangement, være seg sosiale treff, idrett eller lignende. Hvis de derimot fikk innflyttere eller nye barn i barnehagen kartla de hvem de kjente, og hvem barna kunne gå overens med, og så an kjemien på barna i barnehagen. Hvis de så at barn ikke passet sammen, så prøvde de ikke å tvinge dem til å leke. Barnehagen brukte dessuten å dele opp avdelingen i små lekegrupper, der de spleiset barn som hadde kjemi med hverandre. De satte dessuten populære lekekamerater med barn som ikke var så populære lekekamerater. Dette var for å få upopulære barn til å lære seg å mestre leken, og da fortrinnsvis rolleleken.

Barnehage B jobbet også med mestring og å kartlegge mestringsressurser hos barnet, og pedagogisk leder sa «*Vi jobber mye med mestring hver eneste dag, selv om i egentlig ikke er klar over det! Alt går jo på å hjelpe barn å mestre!*» (Pedagogisk leder, samtale: mars, 2014). Dette gjaldt mest av alt leken, det å være venner og mestre ulike sosiale koder, men også enkle hverdagslige ting som å smøre maten selv, kle på seg og lignende. Lære å klare seg selv, ut ifra forutsetningene til barnet rett og slett.

## **5. DRØFTING**

Jeg kommer i det følgende kapitlet til å drøfte resultatene opp mot teori, og jeg henviser da tilbake til teorikapitlet med referansene jeg nevner i drøftingen.

Det finnes ikke mye litteratur eller fagstoff som går direkte på hvordan man som voksne i barnehagen kan jobbe med beskyttelsesfaktorer, og det å jobbe med å minske den relative utviklingsrisikoen, eller være med å utvikle resiliens hos barn. Konkrete tiltak har ikke vært utbrodert i teorien. Men samtidig så kan det tilsynelatende virke som om man er bevist på de ulike beskyttelsesfaktorene, så kan man jobbe direkte med dette i barnehagen, og være en medvirkende årsak til at barna utvikler resiliens.

I forhold til litteraturen og teorien jeg har funnet, ser jeg at det er flere punkter barnehagene jobber systematisk med. Foreldresamarbeid, nok kunnskap, kompetanseheving og en stødig personalgruppe ble gjentatt flere ganger i begge intervjuene. I tillegg nevnte begge barnehagene vennskap. Det er utrolig viktig for barn og mennesker generelt å ha venner, og da dette er en stor beskyttelsesfaktor. De fremhevet dessuten at hvert barn skal føle seg sett, likeverdig, unik, og opplever mestring, og de skulle hjelpe barna med å oppnå god selvfølelse og selvtillit. Begge barnehagene observerte om barna hadde minst en god venn i barnehagen. I følge Kvello (2011) er det en individuell risiko og ikke å etablere tilfredsstillende vennskap. Dette presiserer også Borge (2010). I og med barnehagene jobber konkret med dette, kan dette være med å minske risikofaktoren knyttet til vennskap. Ved at barnehagene observerer og prøver å hjelpe barnet med å utvikle vennskap anser jeg dette som en av flere måter å utvikle resiliens hos barna på.

## **5.1. Personalet og foreldresamarbeid**

Et stabilt hjemmemiljø, ressurssterke foreldre, og voksne som ser hvert enkelt barn har store positive gevinster. Dette vil si at det er forholdene rundt barnet som er viktig, da hjemmemiljø, foreldre, søsken, venner og stort nettverk er medvirkende årsaker til gode beskyttelsesfaktorer og som kan hjelpe barn å bli resiliente. Samtidig så er ikke resiliens en evigvarende tilstand. Resiliente barn og voksne er ikke automatisk resiliente for resten av sin levetid. Dette presiserer også i Borge (2010) og Kvello (2011) i punktene om beskyttelsesfaktorer. Kvello (2011) påpeker også at stabilt personale er viktig for bygging av resiliens. For de fleste barnehageansatte er det et faktum at man er en del syke i og med at man jobber med små barn. En eller annen gang vil man som ansatt i barnehagen bli syk, og dette kan være en risikofaktor. Men man kan samtidig ikke tenke på at man ikke kan være borte fra barnehagen. Man må utvise skjønn, og jeg anser en barnehage med stabilt personale også med et personale som delvis har sykdom blant ansatte noe som fører til fravær blant personalet. Det er når det er stadig nye mennesker og stadige nye ansikt å forholde seg, at det kan oppleves ustabil og utrygt for barna. Noe av grunnen kan være at barnehager i Norge i dag kan ta inn ukvalifiserte assistenter som tilkallingsvikarer.

Barnehage A satte mer krav til foreldrene enn Barnehage B, og begge måter kan være gode. Barnehage B vektla ikke å spørre om barnets hjemmesituasjon angående risikoer, men derimot å bli kjent på en uformell måte. Dette er noe jeg anser som en fin måte for å få et godt forhold til foreldrene på. Samtidig så konkretiserte Barnehage A allerede ved første samtale at de satte fokus på utfordrende temaer, og ikke var redd for å snakke om dette. Dette kan virke skremmende på noen foreldre, men det kan også være frigjørende at barnehagen er såpass åpen at man tar opp vanskelige temaer tidlig og dermed setter standarden for videre samarbeid.

Drugli (2008) påpeker dessuten at det kan oppstå uenigheter med foreldrene om hensynet til barnet, da man kan ha ulik oppfatning av utviklingen til barnet. Jeg synes dermed det er viktig for barnet at barnehagen og foreldrene har god tone, respekt og anerkjennelse for hverandre. Det er tross alt foreldrene som kjenner sitt barn best. Samtidig så er man som pedagogisk leder utdannet til å se om et barn er i faresonen, eller om det ikke har adekvat utvikling. Dette kan det være vanskelig å få foreldrene til å innse hvis man ikke har god kommunikasjon og relasjon med foreldrene, og dette kan antageligvis skade barnet på lang sikt.

Dette har også regjeringen satt søkelyset på. Man er nødt til å ha god kommunikasjon og respekt for foreldrene, da det i Rammeplanen presiseres «*(...)i samarbeid og forståelse med hjemmet (...)*» (Barnehageloven § 1 Formål, 1.ledd). Barnehageloven § 1. Formål, er barnehagens samfunnsmandat, og man skal da etterstrebe godt foreldresamarbeid. Men det kan selvfølgelig være utfordrende etisk og moralsk, i forhold til enkelte saker og familier der det kan være mistanke om ulike nivåer av omsorgssvikt. Samtidig skal man alltid ha barnets beste i minne, og jobbe etter dette prinsippet til enhver tid. Barnets beste kan være komplekst og sammensatt, men ved å utvise skjønn, så vil man forhåpentligvis gjøre det som sikrer barnet på best måte.

Drugli (2008) skriver dessuten at å bruke ulike sjekklister og punkter ikke skal være enerådende i forhold til om et barn er i faresonen. Dette er interessant i forhold til at alle barn er forskjellige, og det kan være vanskelig å plassere barna i en bås. Selv om et barn har mange beskyttelsesfaktorer og få risikofaktorer, så kan det i verste tilfelle være slik som styrer sa i intervjuet; «*Være en eneste risiko som feller lasset*» Dette mener jeg det er viktig å være klar over. Barnehage B brukte ikke verken sjekklister eller begrep i hverdagen, men brukte magefølelsen og kunnskapen som sitter i ryggmargen til å avdekke eventuelle vansker hos et barn. Selv om man leser seg opp på kunnskap og kompetanse om temaet, så må man til syvende og sist ta hensyn til hvert enkelt barn og hver familie. Men ved å være bevist på ulik forskning, og være kritisk og ikke ta alt for god fisk, men vise god dømmekraft, kan man fortrinnsvis sammen med foreldre samarbeide om best mulig oppfølging for barn. Noen barn klarer seg heldigvis godt til tross for massive risikofaktorer.

## 5.2. Barn med store risikoer

Barnehage A hadde barn som hadde opplevd store kritiske risikofaktorer på kort tid, og de jobbet konkret med barna for å se til at barna hadde flere beskyttelsesfaktorer. Det å få barn i barnehagen som har hatt vanskelige utfordringer i ung alder kan være krevende for alle og enhver som jobber i barnehage. Men som det står i St.meld.41 (2008-2009:5) og i st.meld.16 (2006-2007:4) så vil det å gi tidlig og god hjelp i barnehagen (*til disse spesifikke barna som trenger mye oppfølging av flere instanser også utenfor barnehagen*, undertegnedes utheving), bidra til å forebygge vansker senere i livet og utjevne sosiale forskjeller. Ved å minne barna på at man kan ha det godt, le og smile, til tross for at man har opplevd fryktelige hendelser, vil man kunne hjelpe barnet å se positivt på livet. Ved at barnehagen observerer og kartlegger hvordan barnet er kognitivt, språklig, sosialt, om barnet har humor, er utadvendt eller innadvendt, og fremhever de gode sidene, vil barna kunne føle mestring, og kan etter alt å dømme få bedre selvfølelse, og blir sterkere og tryggere. Dette fremhever også Kvello (2011), og Borge (2010) som beskyttelsesfaktorer i barnet selv, som kan være med på utvikle resiliens hos barnet.

Ved å se på hele barnet, og ikke bare alt det har vært utsatt for, men også hvilke mestringsstrategier og beskyttelsesfaktorer som finnes tilgjengelig i barnet selv, samt miljøet rundt barnet, erverver man kunnskap om hvert enkelt barn, og kan på denne måten lage en plan for hvilke ressurser man kan ta i bruk ved eventuelle kriser.

Barnehage A hadde hatt familier der foreldrene hadde vist mangelfull evne til både grensesetting og oppdra barnet på hensiktsmessig måte. Dette er ifølge Borge (2010) og Kvello (2011) en familiebasert risiko som bør gjøres noe med så fort som mulig. Dette hadde barnehagen tatt tak i med en gang, og veiledet foreldrene for å hjelpe barnet med å få et stabilt og godt hjemmemiljø, noe som er særdeles viktig for å trives og lære også på andre arenaer enn hjemme.

## 5.3. Den flerkulturelle barnehagen

Til tross for at det var kun den ene barnehagen som anser seg om flerkulturell, så kan man også si at de fleste barnehager med majoritet av etnisk norske barn også er flerkulturelle. Dette er på grunn av at de aller fleste barn har en ballast med seg og det kan være ulik kultur også i de ulike landsdelene i Norge. Men ved å jobbe i en barnehage med barn fra et annet land eller verdensdel, er det desto viktigere å være klar over hva slags ulike risikofaktorer barnet kan bli utsatt for. Det å flykte fra en naturkatastrofe eller krig kan være svært traumatisk for et barn. At personalet er obs på dette, og tilrettelegger med for eksempel tolk, og god kommunikasjon med foreldrene, slik som barnehage A

har gjort, kan være beskyttende for risikoutsatte barn. Dette skriver også Borge (2010) om, i forhold til flyktningbarn.

Den samme barnehagen (A) hadde dessuten familier som hadde flyttet en del, og noen flyktninger som kom fra ulike katastrofeområder rundt om i verden. Disse barna har mest sannsynlig hatt noen traumatiske opplevelser. Omgivelsene rundt barnet er også viktig for å utvikle resiliens, og det jeg ser det som sentralt å holde seg oppdatert på blant annet nyhetsbildet for å se hva som foregår i verden. På denne måten kan man være forberedt om man får et barn fra for eksempel et krigsherjet område. I og med at barnehagen ikke hadde kartlagt konkrete risikoer de ulike flerkulturelle barna hadde gjennomgått, er det ikke sikkert man kan si hvilke eventuelle senskader som kan oppstå.

Denne barnehagen hadde familier fra mange ulike land, flere ulike religioner og kulturer, og satte dette på dagsorden ved å ha samlingsstunder om de ulike landene, og dessuten viste respekt og aksept for at de var et mangfold i barnegruppa. Dette er også noe Gjervan, Andersen, og Bleka (2012) og Borge (2010) fremhever som viktig i barnehagesammenheng. I og med at den samme barnehagen hadde en samling en gang i måneden for alle i barnehagen, fremmer de også vennskap hos barna, så vel som hos de voksne. Familier med lite nettverk kan skaffe seg et større nettverk og det er flott at barnehagen legger opp til dette utenfor barnehagetiden. Dette er relasjonsbygging som uten tvil kan være resiliensfremmende og skape gode beskyttelsesfaktorer.

#### **5.4. Mestring, selvtillit og selvfølelse**

Barnehagene nevnte ikke mestring så ofte i intervjuene, men dette er nok på grunn av at det ikke var vektlagt grundig nok som et av spørsmålene. Til tross for det sa begge barnehagene at de jobbet med dette i det daglige, enten om det var at barnet skulle lære å kle på seg selv, eller føle mestring over en oppgave de hadde klart, ulike ferdigheter osv. I tillegg fokuserte Barnehage B på lekegrupper, der barna skulle mestre leken. Barnehagene la vekt på å styrke mestringsfølelsen og selvtilliten, og at barna skulle føle at de er gode nok. Det å mestre noe kan være for eksempel å lære seg å sykle uten støttehjul. Dette læres ved prøving og feiling, og det ikke å gi seg. Ved å oppmuntre og støtte barnet, vil det etter hvert føle mestring og klare det som barnet har satt seg som mål. Dette er noe Borge (2010) skriver i forhold til at det å mestre, og inneha mestringsressurser, er viktige for å skape blant annet trygghet hos barnet, og dermed øke selvfølelsen. Ved at barnet for eksempel ser andre barn sykle, og hvis barnet har stor tålmodighet, vil man i samhandling med de andre barna lære seg nye ferdigheter, og på denne måten øke selvtilliten. Da vil også de biologiske anleggene som Kloep og Hendry (2003) skriver i *Utviklingspsykologi i praksis*, integrere seg med tillært atferd, og de biologiske ressursene forandre seg, og barnet styrker selvfølelsen og styrker barnets tro på seg selv.



Det å fokusere på mestring, og anerkjenne barnets forsøk på ulike utfordringer, vil øke barnets selvtillit i forhold til det Borge (2010) skriver. Alle barn er ikke født med tålmodighet eller god selvfølelse, men ved å hjelpe barnet til å stole på seg selv, og lærer dem å le av seg selv, vil barnehagen hjelpe til med å utvikle ulike beskyttelsesfaktorer.

## **5.5. Tanker, erfaringer og drøfting i forhold til metoder**

I og med at jeg ikke fant noe konkret i litteraturen om hvordan man kan jobbe i barnehagen, så jeg det som svært interessant å intervjuer to forskjellige barnehager, dog innenfor samme kommune. Jeg antok at de ville ha noe samme innstilling, i og med at kommunen har utarbeidet retningslinjer i forhold til tidlig innsats. Men begge barnehagene la også vekt på forskjellige områder, i tillegg til at de var enige om en god del ting. En kombinasjon av dette anser jeg som svært hensiktsmessig i en barnehage. Altså at man har et godt foreldresamarbeid, men også fokuserer på åpenhet og ærlighet blant ansatte, og man i barnehagen har mye kunnskap og kompetanse om temaet. Den ene barnehagen hadde hatt en del kursing og kompetanseheving, samt mye hospitering av barnevernspedagoger, og var dermed mer opptatt av at det skulle bli satt krav med tidsfrister til foreldrene i forhold til hva barnet hadde behov for. Dette var effektivt, og var til hjelp for barnet da det hadde klær, sko og utstyr beregnet på rett årstid. Begge barnehagene ønsket mer kompetanseheving jevnlig, og begge var enige om at man aldri kan få nok kunnskap, eller at man noen gang blir utlært.

Det å observere og kartlegge mestringsressurser hos barn, og barnegruppa var noe som ble nevnt et par ganger i intervjuene, og det er etter alt å dømme en av mange viktige oppgaver i barnehagen, og spesielt i oppstarten hos et barn. Det å kartlegge risikofaktorer, samt beskyttelsesfaktorer anser jeg også som svært positivt, da dette danner grunnlaget for videre god oppfølging hos barnet.

Når det kommer til metodene, føler jeg at et halvstrukturert intervju var et meget godt redskap. Ved og ikke å følge spørsmålene slavisk, men endre på dem underveis, og dermed ha muligheten til å komme med oppfølgingsspørsmål og andre innspill, gjorde at jeg fikk mye relevant informasjon. Det dukket opp problemstillinger og undringer underveis som jeg ikke kunne forutsett på forhånd. Jeg kunne også brukt spørreskjema, og spurt for eksempel styrere i alle barnehagene innenfor denne kommune, og dermed fått flere svar uavhengig av hverandre, og flere meninger. Det hadde vært svært interessant og det hadde vært et fint utgangspunkt for videre forskning og undersøkelser. Det hadde vært interessant å velge barnehager i en annen kommune. Dette på grunn av at det i andre kommuner er andre tiltaksplaner, som går på andre områder. Det er nærliggende å tro at jo mer

kunnskap og kompetanse barnehageansatte har, jo bedre er det for barna. Kunnskap og kompetanse, og ikke minst respekt er utelukkende positivt for alle parter i et barnehagesamarbeid.

Resultatene var i samsvar med det jeg hadde antatt på forhånd, selv om jeg personlig antok at begge barnehager ville legge størst vekt på foreldresamarbeid, da jeg anser dette som grunnsteinen i et godt og respektfullt forhold mellom barnehage og hjem. Jeg hadde også trodd at barnehagene kom til å fremheve mestring som en stor del av arbeidet med resiliens, men det var ikke noe de utbroderte eller snakket mye om, så dette er absolutt noe jeg burde spurt konkret om i intervjuene.

## 6. KONKLUSJON

Når det kommer til problemstillingen min; **«Hvordan jobber utvalgte barnehager med å utvikle resiliens hos barn?»** så vil jeg si at svaret er sammensatt. I all hovedsak går dette på vennskap, relasjonsbygging og ikke minst respekt i alle ledd i barnehagesammenheng, både hos voksne og barn. Begge barnehagene arbeidet også daglig med at barna skulle oppleve mestring, noe som det også er lagt vekt på i flere ulike bøker, stortingsmeldinger og NOU. Ved at personalgruppa er klar over de ulike risiko- og beskyttelsesfaktorene som kan være hos et barn, men ikke følge disse slavisk, vil man kunne jobbe mer konkret med gode resiliensprosesser hos de ulike barna. Tett foreldresamarbeid, god tone og rolleavklaring hos foreldre og barnehage, og i tillegg til at personalet innehar kunnskap, kompetanse, og hele tiden oppdaterer seg på ny forskning og litteratur, vil man lettere kunne se hvilke barn som trenger hjelp. Hvert eneste barn er unikt, og må bli sett nettopp slik.

### 6.1. Videre forskning og undersøkelser

Dette temaet er uten tvil noe jeg ønsker å fortsette med på et senere tidspunkt. Da jeg har presentert bacheloren min på et utenlandsk universitet, i forbindelse med mini-FOU, så jeg mer enn noen gang viktigheten av kunnskap om dette. I flere andre europeiske land er ikke resiliens et kjent begrep brukt om barn. Tvert imot ble begrepet brukt hos voksne, og da fortrinnsvis lærere, i forhold til at de måtte være tilpasningsdyktige til enhver tid, da det stadig dukker opp ny kunnskap, ny forskning, og nye rammeplaner etc. Jeg ser for meg en mastergrad innenfor samme tematikken i fremtiden, der jeg fortrinnsvis undersøker i Norge, men også har muligheten til å presentere det i verden for øvrig. Det å forske på flere barn/familier, og langtidskonsekvenser, både positivt og negativt, blant risikoutsatte barn fører til økt kunnskap, og man kan sikre fremtidige barn en mer sammensatt plan for hvordan man kan håndtere ulike utfordringer. Samtidig er det viktig aldri glemme at hvert eneste barn er unikt, men egne ressurser og mestringsstrategier. Det som passer for et barn, trenger ikke nødvendigvis å passe for et annet barn i samme situasjon.

## 7. LITTERATURLISTE

- Borge, A. I. H. (2010) *Resiliens. Risiko og sunn utvikling*. (2.utgave, 2.opplag) Gyldendal Akademisk, Oslo
- Drugli, M. B. (2008) *Barn som vekker bekymring*. (2.utgave, 3.opplag) Cappelen Damm AS, Oslo
- Gjervan, M., Andersen, C. E., og Bleka, M. (2012) *Se Mangfold! Perspektiver på flerkulturelt arbeid i barnehagen*. (2.utgave, 1. opplag) Cappelen Damm AS
- Kloep, M., og Hendry, L.B. (2003) *Utviklingspsykologi i praksis*. (Kapittel 3) Abstrakt forlag, Oslo
- Kunnskapsdepartementet (2011) *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Kunnskapsdepartementet, Oslo
- Kvello, Ø. (2011) *Barn i risiko – Skadelige omsorgssituasjoner*. (1. utgave, 4.opplag) Gyldendal Akademiske, Oslo
- NOU (2012) *Til barnas beste*. Kunnskapsdepartementet, Oslo. Hentet og lastet ned 2.3.2014 fra <http://www.regjeringen.no/pages/36790766/PDFS/NOU201220120001000DDDPDFS.pdf>
- Postholm, M. B. og Jacobsen, D. I. (2013) *Læreren med forskerblikk. Innføring i vitenskapelig metode for lærerstudenter*. (1.utgave, 5.opplag) Høyskoleforlaget, Kristiansand
- Schaffer, H. R. (1996) *Social Development*. (reprinted in 1999) Blackwell Publishers Ltd, Oxford, UK
- Statistisk Sentralbyrå (2014) *Indikatorer for kjønnslikestilling i kommunene, 2012*. Hentet og lastet ned 6.5.2014 fra <http://ssb.no/likekom>
- St.meld.nr.16 (2006-2007)...*Og ingen sto igjen – Tidlig innsats for livslang læring*. Det Kongelige Kunnskapsdepartementet. Hentet og lastet ned 2.3.2014 fra <http://www.regjeringen.no/rpub/stm/20062007/016/pdfs/stm200620070016000dddpdfs.pdf>
- St.meld.nr.41 (2008-2009) *Kvalitet i barnehagen*. Det Kongelige Kunnskapsdepartementet. Hentet og lastet ned 2.3.2014 fra <http://www.regjeringen.no/pages/2197014/PDFS/STM200820090041000DDDPDFS.pdf>
- Vedeler, L. (2007) *Sosial mestring i barnegrupper*. Universitetsforlaget, Oslo

## 8. VEDLEGG 1 – INTERVJUGUIDE

### 8.1. Intervju med Pedagogisk Leder

«Hvordan jobber utvalgte barnehager med å minske den relative utviklingsrisikoen for barn?»

Stilling

Utdannelse:

Hvor lenge har du jobbet i denne barnehagen?

- Hvilke spørsmål stiller dere til foreldre på startsamtalet, med tanke på f.eks. nettverkskart, hjemmemiljø og lignende.
- Hvordan jobber dere konkret i personalgruppa i barnehagen?
- Hvordan jobber barnehagen med å avdekke hvordan barna har det psykososialt, og hvem som utvikler seg «normalt» og eventuelt hvem som ikke gjør det?
- Hvordan er foreldresamarbeidet ved utfordrende saker?
- Hva mener du er essensielt å ha kunnskap/kompetanse om på dette området?
- Føler du at du har nok kompetanse om resiliens til å avdekke eventuelle barn som er i fare for å utvikle seg skjevt psykososialt? (Med tanke på flere risikofaktorer enn beskyttelsesfaktorer)
- Hvordan tas hvert enkelt barn opp på avdelingsmøter i forhold til eventuelle bekymringer?
- Hvilke tiltak settes i gang ved mistanke om få/lite venner, utrygt hjemmemiljø, motoriske eller sosiale problem og lignende
- Eventuelt.

## 8.2. Intervju med styrer i flerkulturell barnehage

«Hvordan jobber utvalgte barnehager med å minske den relative utviklingsrisikoen for barn?»

Stilling:

Utdannelse:

Hvor lenge har du jobbet i denne barnehagen?

- Hvilke spørsmål stiller dere til foreldre på førstegangssamtale i forhold til risiko - beskyttelsesfaktorer? (Nettverkskart, spørsmål for å avdekke risikofaktorer o.l.)
- Hvordan jobber dere konkret i personalgruppa med risiko- og beskyttelsesfaktorer i barnehagen/ med personalet?
- Hvordan tas hvert enkelt barn opp på avdelingsmøter i forhold til eventuelle bekymringer?
- Hvordan jobber barnehagen med å minske den relative utviklingsrisikoen for barna?
- Hvilke tiltak settes i gang ved mistanke om få beskyttelsesfaktorer? (få/lite venner, utrygt hjemmemiljø, motoriske eller sosiale problem og lignende)
- Hvordan er foreldresamarbeidet ved utfordrende saker?
- Hva mener du er essensielt å ha kunnskap/kompetanse om på dette området?
- Føler du at du har nok kompetanse om resiliens, risiko og beskyttelsesfaktorer til å avdekke eventuelle barn som er i fare for å utvikle seg skjevt psykososialt? (Med tanke på flere risikofaktorer enn beskyttelsesfaktorer)
- Eventuelt.